

MEGHALT A CSATORNA MEGÁLMODÓJA

Van itt egy gondolat, egy elképzelés, egy álom, amely olykor-olykor erős valósággal beledörömböl a táj életébe: uralkodni a vizek fölött a Dunának ezekben a nagy kanyarulataiban, a nagy folyamorkolatok szögében. Akinek ez sikerül, — az álmot megvalósítani — megnyerte az idők legnagyobb kenyércsatáját, hiszen ármentesítéssel és öntözéssel Európa egyik legjobb gabonaföldjének terméshozamát fokozhatja és irányíthatja, tudatosan és tervszerűen.

Talán különös, hogy így indul egy nekrológ, egy szubjektív írás valakiről, akit a napokban temettünk el. Az a hatalmas vállalkozás azonban, amelyet Nikola Mirkov életművének tekinthetünk, szükségessé tette mindezek előrebocsátását.

Hősi cselekedetek nemcsak a harcmezőn születnek — ezt éppen a szocializmusban kell jól megtanulni az embereknek — s meg kell tanulnunk a hősök ábrázolását is olyan emberi ténykedésben, mint víziutak megteremtése, vízszabályozás, építés. Ezek hatásukban mindig többet jelentenek egyszerű mérnöki munkánál; különösen vonatkozik ez Nikola Mirkov tevékenységére, aki megajándékozott bennünket a Duna-Tisza-Duna nagycsatorna elgondolásával.

A könnyesepp vízpára, amelynek szivárványán elsiratjuk azt, aki elment. Ezen a könnyeseppen keresztül nehéz és ritkán sikerül csak éles portrét adni — a későbbi korok feladata ez. Az embert rajzolva, így kell kezdenem — furcsa lesz, hogy így mondom — te is találkozhattál vele akárhányszor, elsodródott melletted; csöndes esti sétáin senki sem fordult meg utána, mint egy híres színész után, mondjuk: nevét csak a szakörök ismerték. S egészen pontosan senki sem tudta, — néhány ember kivételével — hogy a nagycsatorna kiépítésének eszméje elsősorban az ő szívós harcának eredménye. Talán fél éve láttam az első utalásokat erre, amikor pedig ő már évtizedek óta érlelte magában az egységes vájdasági vízrendszer megteremtésének eszméjét és tizenkét esztendeje már, hogy

konkretizálta önmagában a nagycsatorna tervét. Miközben azonban ezt így, megállapításszerűen leírom, kénytelen vagyok hozzátenni, hogy az csak vulgáris megfogalmazása az eredménynek, hogy a szavak túlkeményen nyúlnak így a pókhálószerűen szétterülő eszméhez, ahogy az kikelt, kivirágzott benne. Sokkal hátrább kell nyúlnunk, időben sokkal hátrább, a fiatalkorába. Ahogy ő maga mondta és mosolyogva idézte Fausztból:

*Mikor cseng az ásó, engem elragad
Az árnak szab határokat!*

Az ásó örök nagy hatalmát látta a kubikusok kezében. Mennyit beszélt erről, a földmunka, a föld megmozgatásának óriási eredményeiről a mi tájunkon! Igen, már fiatal mérnök korában megérezte, mit tettek azok, akik a nagy vizeket itt szabályozták, akik csatornáztak. Járt a Duna mellett és a régi csatorna partján leste, figyelte a vizek áramlását. Régi volt ez a gondolat őbenne és még régebben ült az előző századok mélyén: ezekben merült el Mirkov, mielőtt még önmagának bevallotta volna mindezt. Egyik tanulmányában ezt így fogalmazta meg: „Ez a mi utunk (a nagy csatornáé) ezen tevékenykedtek az ősök a múltban és nekünk is ezt az utat kell járni, ezt kell követni.” Az eszme vékony pókhálója mögött lelki szemei előtt mindig ott mozogtak a Kiss-fivérek, különösen Kiss József a XVIII. század végének ez a mérnök-zsenije, az első csatorna megalkotója, aztán a kalandoséletű Türr István. Ezek munkálkodására, tevékenységére és életére rámutató minden sort összegyűjtött. Teljes egészében szemlélte a múlt küzdelmeit, de tisztában volt a korábbi társadalmi rendszerek nagy ellentmondásaival is, és azzal, hogy a korábbi korszak miért nem tudta megvalósítani azt a régi, nagy álmat, hogy az ember teljes egészében úr legyen a vizek fölött.

Persze nehéz kitapogatni, s ő közvetlenül sohasem vallotta be, (ahhoz túlszerűen is volt) melyik pillanata lehetett a legnagyobb elhatározásé. Tény, hogy 1947-ben a csatorna, a Duna-Tisza-Duna nagycsatorna építésének eszméje már konkrétum volt. Konkrétum, kézzelfogható, hiszen teremnek is beillő irodájában egy hosszú asztalon már ott volt egy óriási, domborművű térkép — a nagy álm megvalósulásának terve a legfőbb útvonalakkal és adatokkal. A talajmérés, szondázás, az útvonal kiterjesztésének lehetősége még nagyban folyt ugyan, az adatokat a későbbi valóság felépítéséhez még egyre szállították a mérnökök, a dombormű hol itt, hol ott változott, de egészében a csatorna általa elképzelt útvonala megmaradt. Akkor még — ötvenhétéves volt — munkabírása nagy erejében és lendületében százfélé járta a figyelme. S az nemcsak mérnökj dolgokra terjedt ki — sohasem nézte tisztán technikai szempontból terve megvalósulását — hanem gazdasági, sőt egész társadalmi hatása szempontjából.

Agyának termelékenységre jellemző, hogy szinte párhuzamosan nagy művével — ezt csak kevesen tudják róla — ott futott megálmodott tervei között a déliblái homokpuszta termékennyé tétele is (talán elsősorban ezért irányította a csatorna útvonalát át Bánátba!) — ennek a pusztaságnak, Európa legnagyobb „homoksivatagának” élete szintén három évtizeden át foglalkoztatta. Erről is rengeteget tudott, összegyűjtötte a vonatkozó irodalmat és öröm volt hallgatni tájleírásait, megfigyeléseit, emberjellemzését. Elég sűrű tevékenységet fejtett ki eszméi, álmai, tervei népszerűsítésére — sajnos még így is szűkösen, hogy többet tudjunk róla — valójában azonban (ezt mosolyogva vallotta be) irigyelte azokat, „akik könnyen bánnak a szóval és jól felrajzolják mondanivalóikat”. Munkaszobájának bőrfotójeiben sűrűn találhattál újságírókat, filmembereket s ő örömmel és bőséges szóval irányította ezek figyelmét a készülő csatorna eseményeire.

Kissé összetörve, lesújtva akkor láttam, amikor 1948 után világossá vált, hogy hazánk jó darab ideig nem lesz abban a helyzetben, hogy a csatornát megvalósítsa. S ekkor kezdődött az a hősi korszak életében, amely annyira jellemezte kitartását: nem mondott le terveiről, nem és nem! S fáradhatatlanul folytatta munkáját. Bízott benne rendületlenül, hogy szocialista építésünkben el kell jönni a napnak, hogy ismét rátérelődik a figyelem a csatornára. Előbb „a Csatorna önmagát építi ki” jelszavával (megint csak termékeny, nagy ötlet!) a frontális teljes kiépítés helyett az úgynevezett „kisöntözést” ajánlotta, amikor szakaszonként hódítva meg Bácska egyes vidékeit, különösebb anyagi megerőltetés nélkül valósíthatnánk meg az öntözőgazdálkodást és a terméshozam növelését. azzal, hogy az egyes szakaszok összekapcsolása képezné aztán a jövőendő nagycsatorna útvonalát. S elgondolásai nyomán nem is szünetelt huzamosabb ideig soha a munka, sőt jó részeredményeket is hozott.

Mirkov megérhette azonban teljes győzelmét is: az ország, egész társadalmunk hazánk legjelentősebb közmunkájának nyilvánította s így fogadta el a Duna-Tisza-Duna csatorna tervét és hozzá is fogott a terv megvalósításához.

Emberi portréjának teljes megrajzolásához sok anyagot gyűjtöttem: most csak a könnyesepp vízharomatjának prizmáján búcsúzom tőle, Nikola Mirkovtól, aki nagy-nagy embere volt ennek a tájnak. Életművének igazi nagyságát csak az elkövetkező nemzedék fogja teljes mértékben átérzeni és értékelni.